

T.Y.B.A.(Sem-V) August-2023

Economics: Industrial and Labour Economics

Time: 3 Hours

Total Marks: 100

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B.**
- 1) All questions are compulsory.
 - 2) Figures to the right indicate marks.
 - 3) Draw neat diagrams wherever necessary

Q.1 Answer **any two** questions of the following: (20)
a. Explain the meaning and scope of industrial economics.
b. Discuss advantages and limitations of co-operatives.
c. Explain different types of industrial diversification.

Q.2 Answer **any two** questions of the following: (20)
a. What are the advantages and disadvantages of decentralization of industries?
b. Discuss the indicators of regional disparity.
c. Explain the Sargent Florence's Inductive Theory.

Q.3 Answer **any two** questions of the following: (20)
a. Explain the factors affecting industrial productivity.
b. Discuss the meaning and causes of industrial sickness.
c. What are the aspects of Rationalisation?

Q.4 Answer **any two** questions of the following: (20)
a. Explain the New Industrial Policy, 1991.
b. Explain the meaning and types of rural industrialization.
c. Write a note on Industrial Finance in India.

Q.5 (A) Write short notes on **any two** of the following. (20)
a. Meaning and causes of Mergers and Acquisitions
b. Determinants of Industrial location
c. Concept and Measurement of industrial productivity
d. Disinvestment policy in India

(OR)

(B) Select an appropriate option for the following. (20)
1. Which of the following is not a common characteristic of private sector?
a) Private initiative
b) Profit motive
c) Public ownership
d) Management in private hands
2. The basic motive behind cooperative organization is _____.
a) Maximize profit
b) Enhance profit
c) Maximize service
d) Minimize service
3. Members of the _____ cooperatives are both employees of the business as well as owners of the cooperative.
a) Service cooperatives
b) Worker cooperatives
c) Retail cooperatives
d) Producer cooperatives

4. In case of _____, firms producing intermediate products pertaining to a single firm are merged.
- a) Vertical merger
 - b) Horizontal merger
 - c) Conglomerate merger
 - d) Concentric merger
5. _____ is a mandatory practice for private firms as it ensures that they give back to society in terms of welfare.
- a) Corporate Financial responsibility
 - b) Corporate Social Responsibility
 - c) Corporate Cultural Responsibility
 - d) Corporate Economic Responsibility
6. The _____ places emphasis on importance of regional development.
- a) Second Five Year Plan
 - b) Fourth Five Year Plan
 - c) Third Five Year Plan
 - d) Fifth Five Year Plan
7. Alfred Weber's Least Cost Theory takes into account all of the following except _____.
- a) transportation cost
 - b) locating market close to raw material
 - c) agglomeration cost
 - d) consumer demand for the finished product
8. Weber's Material Index is defined as:
- a) Weight of Localized Gross Material / Weight of Finished Good
 - b) Labor Cost / Weight of Finished Good
 - c) Weight of Finished Good / Weight of Product
 - d) Labor Cost / Weight of Localized Gross Material
9. Which among the following is not the feature of Weber's theory of industrial location?
- a) Pull of industry towards a particular geographical region
 - b) Deductive approach
 - c) Inductive approach
 - d) Material Index
10. Which among the following are the schemes introduced for the reduction of regional imbalances in backward areas?
- a) Small Farmers Development Agency (SFDA)
 - b) Marginal Farmers' and Agricultural Laborers' Development Agency (MFAL)
 - c) Drought Prone Areas Program (DPAP)
 - d) Monopoly Restrictive Trade Practices (MRTP) act
11. Which of the following is not an internal factors of industrial sickness?
- a) Shortage of power
 - b) Mismanagement
 - c) Diversion of funds
 - d) Excessive overheads
12. Productivity of labour is the ratio of output and the number of used during a given period of time.
- a) capital units
 - b) manhours
 - c) machinery
 - d) equipment
13. Which of the following is not the objective of Rationalization?
- a) To raise the output
 - b) To provide better working conditions to labor
 - c) To fulfill basic necessities of life
 - d) To have best use of available resources

14. Which among the following is not one of the difficulties in the Measurement of Industrial Productivity?

- a) Measurement of Factor productivity
- b) Measurement of productivity of the Services
- c) Changing conditions of production
- d) Inflation

15. Industrial sickness can be controlled by -----

- a) Detecting the sickness at preliminary stage
- b) Effective health measures
- c) Equal distribution of income and wealth
- d) Improving the trade relations with other countries

16. Which of the following is not among the disadvantages of MNCs?

- a) political power
- b) Limited skill development
- c) Profits repatriated in foreign exchange
- d) Environmental damage

17. Which of the following is not the objective of the National Manufacturing Policy, 2011?

- a) 12-14 % growth rate of manufacturing sector
- b) Increase in share of manufacturing sector from 16% to 25% by 2022
- c) Create 100 million jobs by 2022
- d) Reduce global competitiveness

18. The National Manufacturing Policy, 2011 envisages

- a) Simplifications of business regulations
- b) Strengthening of monopolies
- c) Subsidies to the farmers
- d) Education for all

19. The LPG implies

- a) Liberalization, Privatization, Globalisation
- b) Limited Public Group
- c) Lively People's Gathering
- d) Liberalized Public Group

20. Small scale industries are highly _____ in nature.

- a) technology intensive
- b) machinery intensive
- c) capital intensive
- d) labour intensive

(मराठी रुपांतर)

वेळ: 3 तास

एकूण गुण: १००

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

- २) उजवीकडील आकृत्या गुण दर्शवतात.
- ३) आवश्यक तेथे नीटनेटक्या आकृत्या काढा.

- प्र.१ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (२०)
- अ) औद्योगिक अर्थशास्त्राचा अर्थ व व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) सहकारी संस्थांचे फायदे व मर्यादांची चर्चा करा.
क) औद्योगिक विविधकरणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- प्र.२ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (२०)
- अ) उद्योगांच्या विकेंद्रीकरणाचे फायदे व तोटे कोणते आहेत?
ब) प्रादेशिक असमतोलाच्या निर्देशकांची चर्चा करा.
क) सार्जेन्ट फ्लोरेन्सचा अनुमानजन्य सिद्धांत स्पष्ट करा.
- प्र.३ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (२०)
- अ) औद्योगिक उत्पादकता प्रभावित करणारे घटक स्पष्ट करा.
ब) औद्योगिक आजारपणाचा अर्थ व कारणांची चर्चा करा.
क) तर्कशुद्धीकरणाचे पैलू कोणते आहेत?
- प्र.४ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (२०)
- अ) १९९१ चे नवीन औद्योगिक धोरण स्पष्ट करा.
ब) ग्रामीण औद्योगिकीकरणाचा अर्थ व प्रकार स्पष्ट करा.
क) भारतातील औद्योगिक वित्तावर टीप लिहा.
- प्र.५ (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीप लिहा. (२०)
- अ) औद्योगिक विलीनीकरण व संपादन यांचा अर्थ व कारणे
ब) औद्योगिक स्थानाचे निर्धारक
क) औद्योगिक उत्पादकतेची संकल्पना व मापन
ड) भारतातील निर्गुतवणूक धोरण
- किंवा
- (ब) खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडा. (२०)
१. खालीलपैकी कोणते खाजगी क्षेत्राचे सामान्य वैशिष्ट्य नाही?
अ) खाजगी उपक्रम
ब) सार्वजनिक मालमत्ता
क) नफा हेतू
ड) व्यवस्थापन खाजगी हातात

२. सहकारी संस्थेमागील मूळ हेतू _____ आहे.

- अ) वाढीव नफा
- ब) जास्तीत जास्त सेवा
- क) जास्तीत जास्त नफा
- ड) कमीत कमी सेवा

३. _____ सहकारी संस्थांचे सभासद हे सहकारी संस्थांचे कर्मचारी तसेच मालक असतात.

- अ) सेवा सहकारी संस्था
- ब) कामगार सहकारी संस्था
- क) किरकोळ सहकारी संस्था
- ड) उत्पादक सहकारी संस्था

४. _____ च्या बाबतीत, एकाच उद्योगसंस्थेशी संबंधित मध्यवर्ती उत्पादने तयार करणाऱ्या कंपन्या विलीन केल्या जातात.

- अ) अनुलंब / उभे विलीनीकरण
- ब) क्षैतिज विलीनीकरण
- क) समूह विलीनीकरण
- ड) केंद्रित विलीनीकरण

५. _____ ही खाजगी कंपन्यांसाठी एक अनिवार्य प्रथा आहे कारण त्याद्वारे ती सामाजिक कामे करून समाजाचे ऋण फेडण्याचा प्रयत्न करते.

- अ) कंपन्यांची आर्थिक जबाबदारी
- ब) कंपन्यांची सामाजिक जबाबदारी
- क) कंपन्यांची सांस्कृतिक जबाबदारी
- ड) कंपन्यांची अर्थविषयक जबाबदारी

६. _____ प्रादेशिक विकासाच्या महत्त्वावर भर देते.

- अ) दुसरी पंचवार्षिक योजना
- ब) चौथी पंचवार्षिक योजना
- क) तिसरी पंचवार्षिक योजना
- ड) पाचवी पंचवार्षिक योजना

७. अल्फ्रेड वेबरचा कमी खर्चाचा सिद्धांत _____ वगळता खालील सर्व गोष्टी विचारात घेतो.

- अ) वाहतूक खर्च
- ब) कच्च्या मालाच्या जवळ बाजारपेठ शोधणे
- क) एकत्रित खर्च
- ड) तयार उत्पादनासाठी ग्राहकांची मागणी

८. आल्फ्रेड वेबरचा वाहतूक करावयाचा एकूण वजन मापनाचा माल निर्देशांक खालीलप्रमाणे आहे _____.

अ) स्थानिकीकृत एकूण सामग्रीचे वजन / तयार वस्तूचे वजन

ब) मजुरीची किंमत / तयार वस्तूचे वजन

क) तयार वस्तूचे वजन / उत्पादनाचे वजन

ड) श्रम खर्च / स्थानिकीकृत एकूण सामग्रीचे वजन

९. वेबरच्या औद्योगिक स्थानाच्या सिद्धांताचे खालीलपैकी कोणते वैशिष्ट्य नाही?

अ) विशिष्ट भौगोलिक प्रदेशाकडे उद्योग खेचणे

ब) कपाती दृष्टिकोन

क) प्रेरक दृष्टिकोन

ड) साहित्य निर्देशांक

१०. मागासलेल्या भागातील प्रादेशिक असमतोल कमी करण्यासाठी खालीलपैकी कोणत्या योजना सुरू केल्या आहेत?

अ) लघु शेतकरी विकास संस्था (SFDA)

ब) अल्पभूधारक शेतकरी आणि शेतमजूर विकास संस्था (MFAL)

क) अवर्षण प्रवण क्षेत्र कार्यक्रम (DPAP)

ड) मत्केदारी प्रतिबंधात्मक व्यापार पद्धती (MRTP) कायदा

११. खालीलपैकी कोणता औद्योगिक आजाराचा अंतर्गत घटक नाही?

अ) विजेचा तुटवडा

ब) गैरव्यवस्थापन

क) निधी वळवणे

ड) जास्त ओव्हरहेड्स

१२. श्रमाची उत्पादकता म्हणजे दिलेल्या कालावधीत वापरल्या जाणाऱ्या एकूण उत्पादने गुणोत्तर आणि ची संख्या.

अ) भांडवली एकके

ब) कामाचे तास

क) यंत्रसामग्री

ड) उपकरणे

१३. खालीलपैकी कोणते तर्कशुद्धीकरणाचे उद्दिष्ट नाही?

अ) उत्पादन वाढवणे

ब) कामगारांना कामाच्या चांगल्या परिस्थिती प्रदान करणे

क) जीवनाच्या मूलभूत गरजा पूर्ण करणे

ड) उपलब्ध संसाधनांचा सर्वोत्तम वापर करणे

१४. खालीलपैकी कोणती अडचण औद्योगिक उत्पादकतेच्या मापनातील एक नाही?

- अ) घटक उत्पादकतेचे मापन
- ब) सेवांच्या उत्पादकतेचे मापन
- क) उत्पादनाच्या बदलत्या परिस्थिती
- ड) महागाई

१५. औद्योगिक आजार ----- द्वारे नियंत्रित केले जाऊ शकतात

- अ) प्राथमिक अवस्थेत आजार ओळखणे
- ब) प्रभावी आरोग्य उपाय
- क) उत्पन्न आणि संपत्तीचे समान वितरण
- ड) इतर देशांशी व्यापार संबंध सुधारणे

१६. खालीलपैकी काय MNCs च्या तोट्यांपैकी नाही?

- अ) राजकीय शक्ती
- ब) मर्यादित कौशल्य विकास
- क) परकीय चलनात परत आणलेला नफा
- ड) पर्यावरणाची हानी

१७. खालीलपैकी कोणते राष्ट्रीय विनिर्माण धोरणाचे उद्दिष्ट नाही?

- अ) वस्तुनिर्माण क्षेत्राचा १२-१४% वाढीचा दर
- ब) वस्तुनिर्माण क्षेत्राचा हिस्सा २०२२ पर्यंत १६% वरून २५% पर्यंत वाढेल
- क) २०२२ पर्यंत १०० दशलक्ष नोकऱ्या निर्माण करा
- ड) जागतिक स्पर्धात्मकता कमी करणे

१८. खालीलपैकी राष्ट्रीय विनिर्माण धोरण, २०११ ची परिकल्पना ही आहे.

- अ) व्यवसाय नियमांचे सरलीकरण
- ब) मत्केदारी मजबूत करणे
- क) शेतकऱ्यांना अनुदाने
- ड) सर्वांसाठी शिक्षण

१९. एलपीजी म्हणजे

- अ) उदारीकरण, खाजगीकरण, जागतिकीकरण
- ब) मर्यादित सार्वजनिक गट
- क) उत्साही लोकांचा मेळावा
- ड) उदारीकृत सार्वजनिक गट

२०. लघुउद्योग हे अत्यंत _____ स्वरूपाचे असतात.

- अ) गहन तंत्रज्ञान
- ब) गहन यंत्रसामग्री
- क) गहन भांडवल
- ड) गहन श्रम
